

Merch Dapunt: le recort ch'al se mirita

A Kortsch, fraziun da Solaneres, el gnü inaudé en sabeda dan otedé n anteriöl por recordé le jonn Merch Dapunt de Badia, stlopeté publicamënter dai nazisc ajache al â refodé da dé joramënt a Hitler. Na inaudaziun emozionala, arichida da testimonianzes diretes de chi tèmps

Siur Sepl Granruaz cunta fora dla vita de Merch Dapunt. L'anteriöl è bele gnü metü sò l'ann passé, mo por gauja dl Covid l'an benedi impormó iniann.

Do la benediscuin dl anteriöl a Kortsch: dmc le degan da Solaneres p. Mathew Kozhuppakalam, siur Sepl Granruaz, l'artist Heinrich Lechtaler, l'Ombolt de Badia Iaco Frenademetz y l'Ombolt da Solaneres Dieter Pinggera.

La tofla realisada dal artist Heinrich Lechtaler por recordé le destin cröde de Merch Dapunt da Sotri.

Chi mituns che ciarâ pro

En chël de dl'esecuziun el bindebó de sciosciüre pro la stlopetara da Kortsch. N sciosciüre che á descedé la curiosité de cater mituns che é nia dalunc a vardé. Danter chisc el ince berba Josef Telser, le su che vir ciamó y che á inlaôta 11 agn. Al se recorda avisa: »A Kortsch aldín pa bëgn tres indò stlopetan, mo en chël de éra atramënter. Nos mituns s'ân fat morvëia da odëi döt chël sciosciüre. I s'ân ascognü do n te' mür y ciarân jö. Düc i soldas é metüs sò, spo n'ára nia doré di che ai á condüt adalerch n soldá y l'á taché pro le cone. I sá ciamó avisa olache al é le cone, co che les cordes é metüdes, co che ai l'á ciolé. Dedó l'ái stlopeté.«

Vardé la fossa

I deserturs dla vera é plü che malodüs dales autorités. Ai dè gní sopolis zënza na mëssa y gní desmentia daldöt, cuaji sciöche i sferié demez dala storia. Insciö i fossara ince jüda a Merch Dapunt, sce al ne foss nia sté iló na éra da coraje, che s'â ascognü te dlijia y á odü olache ai l'á ciavé ite. Súa möta Adolphine á inlaôta 10 agn y á cunté sciöche sua uma s'â tut dant da ciaré dla fossa. Por i »Dableiber« é indere prigrorus da se lascé odëi, insciö menâra picia Adolphine, che á fistidié dla fossa plü agn alalungia. Adolphine á ince cunté che n de é cinamai rové alerch le fre dl defunt, siur Angel Dapunt, che l'â rengraziada por le sorvisc, ti á scinché n liber y dé la benediscuin. »Iló á ciavé por le pröm iade la benediscuin.«

No chürla por fá val' ince a Badia

Tles ediziuns di ultims agn á nosc colaboradú Lois Trebo gonot recordé n jonn de Badia che á messü patí n destin cröde. I baiun de Merch Dapunt da Sotrá de Badia, che é gnü stlopeté ai 29 d'agost dl 1944 a Kortsch dlungia Solaneres, deache al n'oró nia dé joramënt al ditatur nazist Adolf Hitler. Süa esecuziun dê ester ejemplara y de sprigoramënt por düc i atri che »sogâ« cun le pinsier da refodé la fedelté al »Führer«. Merch Dapunt é gnü condüt alerch dan da düc i soldas che messâ ciaré pro. An l'á ciolé pro n cone de lægn y stlopeté publicamënter. Merch Dapunt á insciö paie cun süa vita la deziyiun da refodé: na deziyiun motivada da süa fede, so credo te Chël Bel Dî.

Passa 77 agn do chësc fat, él a Kortsch gnü benedí n anteriöl por recordé le destin de Merch da Sotrá. La inaudaziun é stada en sabeda ai 25 de setëmbër; la festa organisada dal Consëi de Formaziun da Kortsch

á cherdé adalerch cotan de jënt ladina y nia ma, les rapresentanzes politiches cun l'Ombolt da Solaneres Dieter Pinggera y l'Ombolt de Badia Iaco Frenademetz, sciöche ince familiars y parenté da Sotrá. Danter i presënc incuntí ince Harald Lechtaler, le patrún dl grunt olache Merch é gnü stlopeté. Al me cunta che le destin de chësc jonn de Badia á lascé gran merscia te süa familia: »Mi nene á dagnora fistidié che al ne gniss nia fat pro le büsc olache al é gnü metü sô le cone dl'esecuziun, y canche al passâ dlungia ia dijöl tres na oraziun, gonot la Corona.« Chësta é ma öna dles recordanzes che desmostra sciöche l'esecuziun á scassé sô cotan ince la jënt dl post.

»Grandiscima ora da recordé«

L'anteriöl é gnü realisé dal artist da Kortsch Heinrich Lechtaler. Al rafigurëia Dapunt ponü tl grëmo de Santa Maria, cun dant le plotun che mosöra por l'esecuziun y le

ditatur Adolf Hitler. L'iscriziun recorda le fat sozedü y valgünes parores de Merch da Sotrá: »Al é damí che i möres insciö. I n'ò nia jí ia en l'ater monn cun sënn cuntra mi esecuturs. Präibel liede na santa mëssa por la pësc de mia anima.«

L'intenziun da recordé Merch Dapunt é bele gnüda sô i agn '90, á cunté l'artist, »mo le tēmp n'è nia ciamó madü. Tröc de chi che é ciamó stá te vera l'odó sciöche n afrunt, mo sēgn é le tēmp chiló, y al é grandiscima ora«, á dit Lechtaler, »Merch Dapunt é stada öna dles püces porsones che s'un á infidé da jí cuntra le sistem. Chësc ti á dé da ponsé a chi da Kortsch.«

»Zēnza tēma, lēde te se instēs«

La festa de inaudaziun é stada caraterisada tla gran pert da recordanzes y testimonianzes diretes. Insciö chëra dl degan da denant siur Sepl Granruaz, che á conesciü Merch

Dapunt de porsona, canche al rová da jonin sô Paracia a vardé. »Mi pere á fat tröpes osservaziuns sön Merch. Al é n jonn brilliant, afidabl, da orëi bun. Al é sté por mi pere y mia uma na burta noela da aldí le destin che l'á atoché.« Siur Sepl á spo cunté dles chertes che Merch a mené: a süa so Maria, a so fre prou siur Angel Dapunt, al curat de Badia siur Pire Rubatscher. Dötes se röia cun les parores »A s'odëi sô a cil«, ci che desmostra la forza de süa fede. Le de che al gnô stlopeté, fajô Merch ciamó damat, tla convinziun che chësc monn é ma plü na tribolaziun y che al foss sigü rové te n miü post. »So maiü fistide é che al ess messü ti ciaré ti edli a chi che ti stlopetá, ci che ess podü descedé n pü' de sënn«, á cunté inant siur Sepl, porchël ál ion che al ti gnô stopé pro i edli. Merch da Sotrá ti é jü adincuntra ala mort zēnza tēma, sciöche porsona lēdia te se instēssa. »Na testimonianza straordinaria«, á alzé fora siur Sepl.

Do chëstes testimonianzes éson passá ala benedisciun, tignida dal degan da Solaneres pater Mathew Kozhuppakalam, che á alzé fora la forza, le coraje de Merch da sté ite por sües convinziuns; n ejēmpl de valüta ince por les generaziuns da incö. Ala fin á Wilma Ploner ciamó porté i rengraziamēnc a inom dles families da Sotrá. N rengraziamēnt che é gnü sotriissé dal Ombolt de Badia Iaco Frenademetz, che vëiga l'iniziativa da Kortsch sciöche motivaziun por recordé Merch ince te so comun nadé. Porchël án damané l'artist Lois Anvidalfarej da Ciaminades, che é tl laur da lauré fora na proposta.

La cornisc musicala dla festa é gnüda pitada dala vidorista russa Alena Savina; ince les trëi soros Wilma, Erna y Silvia Ploner á porté dant la ciantia »Oh munts y vals ladines«. N pice renfrēsč á stlüt jö n domisdé che á emoziun y ince comoziun.

PABLO

Dui testimoni de chi tēmps: Adolphine Pernthaler, che á ciaré agn alalungia dla fossa de Merch Dapunt, y Josef Telser, che á da möt odü l'esecuziun de porsona.

La vidorista russa Alena Savina á pité la cornisc musicala.

Les soros Erna, Wilma y Silvia Ploner á abeli le domisdé cun la ciantia »Oh munts y vals ladines«.